

Saksnummer	Utvalg	Møtedato
7/2022	Formannskapet	14.02.2022
4/2022	Kommunestyret	22.03.2022

Saksbehandler: Ann Karin Arntsen

Hjemmel: Kommunedelplan for kulturminner i Rødøy 2021-2031

Langsiktig plan for bruk av gammelskolen på Gjerøy

Bakgrunn

I henhold til handlingsplan i Rødøy kommunes kommunedelplan for kulturminner 2021-2031 skal det lages en langsiktig plan for bruk og vedlikehold av de kommunalt eide kulturminnene i planen: Gammelskolen i Tjong, gammelskolen på Gjerøya og bårstua på Rødøya. Eierskap og plan for vedlikehold av byggene behandles i formannskapet 19.01.22 og kommunestyret 24.02.22. Rødøy kommune har fått henvendelse fra ei prosjektgruppe på Gjerøy som ønsker å etablere skolemuseum i gammelskolen på Gjerøya.

Saksopplysninger

Gammelskolen på Gjerøya, Gårdsnummer 77 Bruksnummer 32, bygningsnummer 188515851, er en av skolene som ble bygget på starten av 1900-tallet. Den ligger nå på skoletunet og er i dag brukt i undervisningen ved Gjerøy skole. Internatloftet er intakt med sovesalene for jenter og gutter. Skolen er også knyttet til romanen "Under brottskavlen" av forfatteren John Hjertås som vokste opp på Buøyvalen på Gjerøya. Han gir der en nokså brutal skildring av internatskolelivet, og da den kom ut i 1936 vekket romanen nasjonal debatt rundt denne skoleordningen.

En prosjektgruppe på Gjerøy, bestående av *Kolbjørn Lorentzen*, *Live K.Torvund* og *Lyder Storhaug*, har siden februar 2019 arbeidet med et forslag om å etablere et skolemuseum i gammelskolen på Gjerøy. Dette er et initiativ bygdefolket står sammen om. Planen er drøftet med Gjerøy skole v/ rektor og FAU 11.03.19 og orientering om arbeidet er sendt til Rødøy kommune, oppvekst- og kulturetaten den 01.04.2019. I ettertid er også Rødøy historielag knyttet til prosjektgruppa.

Prosjektet ble presentert for formannskapet 20.10.2020, og prosjektgruppa gjør det klart at dette er et tiltak de ønsker å realisere. De ber om at Rødøy kommune ser med velvillighet på denne muligheten som de mener vil være av stor betydning både for Gjerøy krets og for Rødøy kommune i sin helhet.

I henvendelsen fra prosjektgruppa presenteres følgende ønsker:

1. At gammelskolen på Gjerøy frigis til etablering av skolemuseum i Rødøy.
2. At rollefordeling mellom Rødøy Kommune og initiativtaker avklares i forhold til
  - a) Eierskap og drift gjennom en brukeravtale der Rødøy Kommune fortsatt står som eier av bygg og tomt, mens drift avklares gjennom driftsavtale der et driftsstyre velges eller oppnevnes med representanter fordelt på kommunen og lokalbefolkningen.

- b) Økonomi med tanke på strøm, forsikring og brannsikring, der Rødøy Kommune viderefører det ansvar de allerede har som eier.
  - c) Utvendige reparasjoner, tilrettelegging og vedlikehold der Rødøy Kommune viderefører det ansvar de allerede har som eier. Jfr. prosjektplan.
3. Tillatelse til å stille ut effekter relatert til skolehistorie, som er i kommunens eie.
  4. At Rødøy Kommune stiller med et oppstartsbidrag på kroner 50.000,-

Vurderinger

Dersom det i kommunestyret vedtas at gammelskolen på Gjerøya skal beholdes i kommunens eie vil det bli utarbeidet en langsiktig plan for vedlikehold. Slik kan en unngå at bygningen forfaller, blir ødelagt, mister sin opprinnelse og går til grunne. Det at bygningen er omtalt i kommunens kulturminneplan kan øke sjansen for å få støtte til vedlikehold fra ulike tilskuddsordninger.

Formidling og økt kunnskap om kulturarven er et viktig forebyggende arbeid som vil bidra til å sikre kulturminnene fra slitasje og forfall. Å etablere et skolemuseum ved gammelskolen på Gjerøy vil bidra til en langsiktig plan for bruk og vedlikehold av bygget, og anses derfor som et godt tiltak for å ivareta dette kulturminnet. I tillegg vil kommunens ansvar som formidler og tilrettelegger av kulturminner og lokalhistorie ivaretas. Skolen representerer en viktig del av kommunens skolehistorie og har således både kunnskaps-, formidlings- og opplevelsesverdi både for kommunens innbyggere og besøkende.

Det er ikke gitt at kommunen kan innvilge et oppstartsbidrag i den størrelsesorden som etterspørres i prosjektbeskrivelsen. Det er i utgangspunktet ikke avsatt midler til denne typen formål i de gjeldende budsjetter. Det må i så fall bevilges friske midler av kommunestyret til dette formålet. Prosjektbeskrivelsen mangler redegjørelse for hva et slikt oppstartsbidrag skal brukes til. Prosjektgruppen må redegjøre for dette i sin søknad til kommunen.

Dersom prosjektet realiseres skal kommunens representant i driftsstyret velges av kommunestyret.

Rådmannens innstilling

1. Gammelskolen på Gjerøya frigis til etablering av skolemuseum i Rødøy, slik det fremgår i prosjektgruppas prosjektbeskrivelse. Herunder tillatelse til å stille ut skolehistoriske effekter som er i kommunens eie.
2. Det opprettes et driftsstyre for gammelskolen på Gjerøy med representanter fra kommunen og lokalbefolkningen. Det inngås brukervtale og driftsavtale med kommunen.

Rødøy kommune, 03.02.2022

Kitt Grønningsæter
Rådmann

Svend Leif Einvik
Oppvekst- og kultursjef

Ann Karin Arntsen
Koordinator for folkehelse og kultur

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevet signatur.

Vedlegg:

- 1 Prosjektbeskrivelse

Bærekraftsmål

<p>3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET</p> 	<p><i>Gjennom forebygging, behandling og å fremme mental helse og livskvalitet, skal arbeides med å redusere antall mennesker som dør for tidlig med en tredjedel innen 2030 (ikke smittsomme sykdommer og trafikkuhell), samt forebygge psykiske lidelser som angst, depresjon og selvmord.</i></p>
<p>4 GOD UTDANNING</p> 	<p><i>En god utdanning er grunnlaget for å forbedre menneskers liv. For å nå bærekraftsmålene trenger vi en skole som viser hvordan verdens utfordringer henger sammen. Bærekraftig utvikling som tverrfaglig tema skal legge til rette for å forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, samt hvordan de kan håndteres.</i></p>
<p>11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN</p> 	<p><i>Urbanisering kan bringe med seg innovasjon og større effektivitet som igjen skaper økonomisk vekst i et land. Samtidig fører den raske urbaniseringen til at mange kjemper om de samme ressursene. Vanlige utfordringer i byer: for mye trafikk og luftforurensning, for lite penger til offentlige tjenester og mangel på gode boliger.</i></p>

Behandling i formannskapet 14. februar 2022:

Rådmannens innstilling:

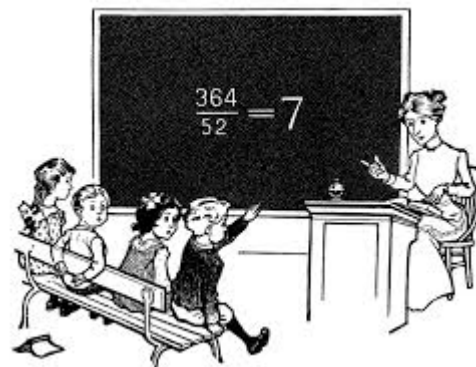
1. Gammelskolen på Gjerøya frigis til etablering av skolemuseum i Røddøy, slik det fremgår i prosjektgruppas prosjektbeskrivelse. Herunder tillatelse til å stille ut skolehistoriske effekter som er i kommunens eie.
2. Det opprettes et driftsstyre for gammelskolen på Gjerøy med representanter fra kommunen og lokalbefolkningen. Det inngås brukeravtale og driftsavtale med kommunen.

Vedtak:

Som innstillingen. Enstemmig.

Prosjekt: Skolemuseum på «Gammelskolen»

Den 20.02.2019 ble en prosjektgruppe etablert for å se på muligheten for å realisere et skolemuseum i tilknytning til «Gammalskola» på Gjerøy. Det ble satt i gang et forarbeid med sikte på å ta vare på gammelskolen og utvikle den til et levende museum i bygda.

Kort historisk innramming

Gammelskolen dokumenterer ikke bare den lovmessige undervisningen som loven tilsa, men gir et usedvanlig godt og instruktivt innsyn i hele skolesituasjonen. Det tenkes her på skoleinternatet, som de barna med lang skolevei var avhengige av å benytte i skoleperioden. Det tenkes også på de ansattes forhold, først og fremst oppasseren/husmora/pedellens situasjon, ansvar og «bekvemmeligheter».

Gjerøy har, i tiden før fastskolen ble etablert, hatt en særegen posisjon i opplæringsøyemed i prestegjeldets historie. Kirken, representert ved presten og prestens forlengede arm, kirkesangeren (klokkeren), hadde ansvaret for barns opplæring i gammel tid. Klokkeren holdt til på Gjerøy i århundrer. Kirken eide Sør-Gjerøy gård (nærmest som en embedsgård), der klokkeren bodde helt frem til første offentlige skole ble oppført på prestegårdens grunn i Høyvågen på Røddøy året 1845. Da ble ny klokkerresidens oppført i sambruk med skolen.

Prosjektets grunntanke

1. Gammelskolen ligger fint plassert i skoletunet, bare et lite steinkast fra de to etterfølgende skolebygg. Det er unikt at skoletunet på Gjerøy representerer tre generasjoner skolebygg med snart 120 års skolehistorie samlet og med mulighet til å dokumentere skoleutviklingen fra den første skoleutbygging og frem til dagens skole. Det må også sies å være unikt at den eldste skolebygningen, oppført 1902, faktisk er aktivt inkludert i undervisningens tjeneste 118 år etter. Det er nok også årsak til at skolebygget fortsatt «er i live og ved relativt god helse».
2. Begrunnelsen for å benytte Gammelskolen til å dokumentere en svært viktig periode i livet for oss alle, **skoletiden** er innlysende. Ikke bare for de som har gått sine skoleår på Gammelskolen, men generelt. Alle har vi strevd oss gjennom vår tilmålte skoletid på en felles folkeskole, eller grunnskole som det nå heter. Skolen er «felleseie» for alle generasjoner, fastboende, gjester og tilflyttere.

Det finnes fortsatt en god del interiør, effekter, dokumenter, skolebøker, kart, plansjer og bilder som fortjener å bli synlige for ettertiden. Å samle dette til en utstilling i et bygg som i seg selv representerer gammel historie, må være en glimrende løsning.

3. På Gjerøy har det over tid vært en markant nedgang i folketall, etterfulgt av mismot og pessimisme. Samtidig er bygda nå i en fase der man forsøker å samle seg om nye muligheter. Skolen er fortsatt en krumtapp i lokalsamfunnet og noe alle har et forhold til. Presentasjon av prosjektet for bygda har resultert i mange positive

tilbakemeldinger. Prosjektgruppa tror at dette vil være et svært positiv tiltak som kan virke oppmuntrende og samlende for kretsen.

4. Da det allerede er god tilstrømming av turister i sommerhalvåret gjennom satsingen på Lyngvågen Kafè og Gjerøyhamn - med prydhage, galleri og lensmannsstua - vil et skolemuseum på stedet være et kjærkomment tilskudd til attraksjoner på øya.
5. I tillegg til skolehistorie for Rødøy kommune generelt og Gjerøy spesielt, ser vi også muligheten for å gi rom for annen lokal historie som f.eks presenterer Buøyvalen med John Hjertås og hans forfatterskap. Vi har også Jektefarten og de øvrige frakteskutene, som også hadde en spesiell tilknytning til Gjerøy.

Tilstandsrapport

Prosjektgruppa har foretatt en befaringsreise for å få et noenlunde inntrykk av byggets tilstand. Gammelskolen ble flyttet fra sin opprinnelige plassering på 70-tallet. I den forbindelse ble takstein tatt av og erstattet med plater. Siden er det også satt opp ny utvendig bordkledning. I tilbygg / inngangsparti er det også installert vannklosett.

Utvendig:

- Relativt ny bordkledning med noen skader / hull i bakre røstvegg
- Råtne vindskier og vassbord
- Tett på taket (bør selvfølgelig kontrolleres av fagfolk)
- Kitt rundt vindusglass er falt av flere steder
- Behov for noe oppmaling under takutstikk

Innvendig:

- Tak i skolestue er kledd med moderne hvite takplater
- Repos under tavleplass fjernet
- Nytt belegg på gulvet
- Blåmalte porøsplater i skolestua (hull etter luftgeværskyting)
- Vedfyringsovn fjernet
- Trapp til loftet er kledd inn (ikke originalt)
- Tilbygg / inngangsparti i god stand

Loft: Loftsgang / Pedell-kammers / 2 sovesaler

- Så godt som uforandret
- Antydning til nedfall av takplate på en av sovesalene
- Nytt garderobeskap på kammerset (må fjernes)
- Foringer rundt vinduer mangler
- Plater i røstvegg, rundt vinduer (uoriginalt)
- Generelt behov for opprydding

Tanker om eierforhold og organisering

1. Gammelskolen eies i dag av Rødøy kommune, som en del av Gjerøy skole.

Ved en utvidelse av byggets funksjon til også å inneholde museumsfunksjoner, vil det være naturlig å tenke seg at eierforholdet når det gjelder selve skolebygget, tomteforhold og uteplass blir som i dag.

Begrunnelse: I Gammelskolen skal det jo fortsatt drives undervisning. Museumstilpasningen gir økte muligheter til å tilføre undervisningen nye, spennende områder. Skolen vil, gjennom det fysiske skolebygget, gjenstander, samlinger og øvrig dokumentasjon, kunne formidle viktige deler av vår kultur og skolehistorie. Formidlingen må ha som siktemål å nå større områder enn kun lokalsamfunnet. Rødøy kommune i sin helhet vil være et naturlig nedslagsfelt. Utviklingen av «almuens» opplysningsnivå gjennom den obligatoriske almueskole, folkeskole og nå grunnskole berører jo hele vårt samfunn. Det er derfor viktig at offentlige myndigheter er med i prosjektet. I dette tilfellet vil det være naturlig og nødvendig at Rødøy kommune og lokalsamfunnet på Gjerøy inngår en samarbeidsavtale om prosjektet. Forpliktelser og rettigheter omkring prosjektet må gjennomgås, diskuteres og enes om mellom partene.

Konklusjon: Rødøy kommune bør fortsatt være eier av Gammelskolen også etter at en eventuell museumsstatus er realisert.

2. Eierforhold til eventuelle samlinger som skolebygningen / musèet skal inneholde.

Det må foreligge klare og entydige retningsregler for denne delen av virksomheten. De som deponerer gjenstander til samlingen, må være sikret en forsvarlig oppbevaring og et utvetydig eierforhold. Det vil også være viktig at det i regelverket fremgår hva som vil skje med gjenstander i samlingen ved et evt opphør av museumsdriften.

Konklusjon: Eierforholdet til gjenstander, samlinger, dokumenter m.v. må avklares

3. Styring og organisering

God styring og organisering av aktiviteten er selvsagt av avgjørende betydning for om en skal lykkes. Vi skisserer herunder noen elementer som må gjennomtenkes.

A. Driftsstyre. Driftsstyret kan tenkes å være en valgt forsamling på 3-5 representanter. Et driftsstyre vil kanskje mest naturlig bestå av representanter fra Gjerøy krets og Rødøy kommune. For at tilgjengeligheten skal være tilfredsstillende kan kommunens løsning f.eks være at rektor ved Gjerøy skole – evt andre i skolesamfunnet – tiltrer som kommunens representant i driftsstyret. Representanter fra Gjerøy kan velges lokalt. Rapporteringer m.v. må gjøres til eierne (Rødøy kommune) og lokalsamfunnet.

B. Fagutvalg. Behovet for et fagutvalg må vurderes. Det kan evt bestå av en liten faggruppe som har ansvar for den rent faglige delen av virksomheten. En slik faggruppe vil være naturlig å inkludere i planlegging av aktivitet og formidling av konseptet. Kanskje vil Rødøy historielag ha en naturlig plass i et fagutvalg gjennom representant oppnevnt av historielaget.

Tanker om økonomi

Prosjektgruppa har ingen organisasjonstilknytning og derfor heller ikke noe regnskap å vise til. Vi ser likevel for oss at dette prosjektet er nøkternt og ikke nevneverdig kostnadskrevende, men derimot betydningsfullt både for Gjerøy krets og Rødøy kommune i sin helhet. Vi har foreløpig ikke satt opp budsjett i kr og øre, men gir herunder en beskrivelse av innsatsfaktorer.

1.Behovet for restaurering:

Bygningen er noe modifisert i forbindelse med flytting og tilrettelegging for Gjerøy skoles behov. Innendørs er det først og fremst snakk om hvorvidt det er behov for å reversere ting som f.eks å ta ned moderne takplater som er slått opp under de gamle takåsene i skolestua, evt fjerne moderne gulvbelegg og ta ned en innkledning av loftstrappa som er kommet til i senere tid. Enkelte ting som f.eks tilbakeføring av repos under tavla krever minimalt av penger. Ellers er det kanskje behov for å skifte ut porøsplater på vegg. Loftet er i stor grad intakt med unntak av en takplate på en av sovesalene. Se for øvrig tilstandsrapport på s.2 Innredning for øvrig vil ha et beskjedent omfang da mye allerede finnes og er tatt vare på.

2.Reparasjoner og vedlikehold:

Som det fremgår av bildene og tilstandsrapporten begrenser utvendige behov seg stor sett til noen råtne vindskier og vassbord, enkelte hull i bordkledning samt mangel på kitt rundt vindusglass og behov for innvendige foringer. Dette er jo allerede kommunens ansvar og vil naturlig falle inn under vedlikeholdsbudsjettet og rutiner for vedlikehold.

3.Strøm og forsikring

Så lenge bygningen tilhører Rødøy kommune vil den også allerede være omfattet av forsikringsordning og utgifter til strøm allerede dekket inn over skolens budsjett.

4.Oppstartsmidler

Vi vil komme til å søke Rødøy kommune om beskjedne kr 50.000,- i oppstartsmidler.

5.Kulturmidler

Vi regner med å kunne søke kulturmidler på lik linje med øvrige kulturaktører i kommunen.

6.Egeninnsats

Vi har god tilgang på kompetanse og nevenyttige innbyggere på Gjerøya. Dugnadsviljen er, ifølge lange tradisjoner, rikelig tilstede. En del av arbeidsinnsatsen, utover hva kommunen allerede har ansvar for, vil kunne gjøres på dugnad i bygda.

7.Inntjeningspotensiale

Inntjeningspotensiale finnes, men må fremfor alt ses i sammenheng med andre fremvoksende tiltak og prosjekter, som i en sum vil gi mulighet for noe inntjening.

Løsning for håndtering av den praktiske økonomien tror vi må kunne finnes, enten gjennom kommunens økonomiavdeling eller ved opprettelse av prosjekt under en allerede eksisterende forening som f.eks historielaget. (?)

«Klokke Glads Fastscole på Sør-Gjerøy» Byggeår 1902

Med ønske om samarbeid og Formannskapetets anbefaling.

Prosjektgruppa:

Kolbjørn Lorentzen, Live K.Torvund, Tor S.Svendsen og Lyder Storhaug